

O'ZBEK ADABIYOTIDA ALEKSANDR FAYNBERG IJODINING O'RGANILISHI

Raxmonqulova Feruza Akmal qizi

UzSWLU, foreign language and literature 3rd faculty

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Aleksandr Arkadyevich Faynberg asarlari ustida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar, Aleksandr Faynberg asarlari o'zbek yozuvchilari tarjimasida jonlanishi hamda o'zbek adabiyoti namunlari haqida fikrlar bildirilgan. Faynberg ijodi nafaqat bugungi kun yoshlari uchun, balki kelajak-avlod uchun ham ijodga boy manbaa bo'ladi.*

Key words: *rusiy zamon, shoir, «Chig'ir» she'riy to'plami, adabiyot, «Yoshlik», «Yangi Dunyo», she'riy to'plam*

Aleksandr Faynberg tomonidan rus tiliga mohirona tarjima qilinishi. Faynberg ijodini qayta o'rganish va yosh ijodkorlar orasida uni targ'ib qilish. Aleksandr Faynbergni tilidan yoki millatidan qat'i nazar, O'zbekistondagi barcha adabiyot ixlosmandlari yaxshi bilishadi va hurmat qilishadi. "Adabiyot – xalqning yuragi, elning ma'naviyatini ko'rsatadi. Bugungi murakkab zamonda odamlar qalbiga yo'l topish, ularni ezgu maqsadlarga ilhomlashtirishda adabiyotning ta'sirchan kuchidan foydalanish kerak. Ajdodlar merosini o'rganish, buyuk madaniyatimizga munosib buyuk adabiyot yaratish uchun hamma sharoitlarni yaratamiz." (O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev).

Taniqli o'zbek shoiri Abdulla Oripov "Aleksandr Faynbergning ijodiga kelsak, barcha baland so'zlar haqiqatning yuzdan bir qismini ham aks ettirmaydi, chunki u aslida noyob shoir va tarjimon edi. Jahon darajasidagi yozuvchi, ... rus tilida so'zlashadigan yozuvchilardan hech biri bizning quyoshli diyorumizga samimiy qo'shiq kuylashi mumkin emas." - deb ta'riflagan edi. Uning she'rlari to'plamlari qo'lma-qo'l uzatiladi, matnlari asosida qo'shiqlar kuylandi, ssenariylari asosida filmlar namoyish etildi, asarlarining o'zbek tiliga yangi tarjimalari hozirgi kunda ham amalga oshirilmoqda. Uning hayoti va ijodi bilan bog'liq muhim sanalar har yili nishonlanadi, shoir merosiga bag'ishlangan she'riyat kechalari o'tkazilib kelinmoqda. Bunday mashhur sevgi va minnatdorchilikka Aleksandr Faynberg nega loyiq edi? Birinchidan, yorqin, o'ziga xos poetik iste'dod, adabiy asarlarning yuqori estetik darajasi. Birinchisi bir necha o'n yillar davomida O'zbekiston shoirlari uchun badiiylik o'lchovi bo'lib qolaverdi. O'n to'rt to'plam, sahnalarda, radio va televideniyaedagi ko'plab chiqishlari bir necha avlod o'quvchilarini tarbiyalagan desak mubolag'a bo'lmaydi. Aleksandr Arkadevich biz uchun, o'zbekistonliklar uchun uning o'z vatanining haqiqiy vatanparvarligi uchun juda qadrlidir.

Aleksandr Faynbergning mumtoz she'riyatning eng yaxshi an'analari va O'zbekiston zaminiga mehr-muhabbat tuyg'ulari singdirilgan beqiyos va noyob asari adabiyotimiz tarixida alohida sahifadir. Bolaligi Ikkinchi Jahon urushining og'ir

yillarida o'tgan shoir 1939-yilda Toshkent shahrida tug'ilgan. U o'z asalarida o'zbek xalqining mehr-oqibati va sahovat muhabbati asarlarida badiiy aksini topdi. Toshkent topografiya kollejiga o'qishga kirganidan so'ng, Feinberg geolog sifatida butun mamlakat bo'ylab sayr qilib yurdi va uning go'zal tabiatiga bo'lgan muhabbatga to'ldi. Aynan shu davrda uning "Velosiped yo'lakchasi" birinchi kitobi nashr etildi, u orqali Aleksandr Faynberg O'zbekistondagi adabiyotning ilg'or pog'onalariga ko'tarildi.

Faynberg hozirgi O'zbekiston Milliy universiteti jurnalistika fakultetini bitirib, birin-ketin o'ndan ortiq she'riy kitoblar nashr etildi - "Etude", »Lahzalar«, »Osmonni bos«, »Uzoq ko'priklar«, »Qisqa to'lqin" va boshqalar. Faynberg Alisher Navoiy asarlarini rus tilida 10 jildda nashr etishga katta hissa qo'shdi. Shuningdek, u zamonaviy o'zbek she'riyatining eng yaxshi namunalarini rus tiliga tarjima qildi. Shu bilan birga shoir asarlari muntazam ravishda o'zbek tiliga tarjima qilinib, u o'zbek kitobxonlarining sevimli shoiriga aylandi.

So'nggi yillarda nashr etilgan "Chig'ir" (o'zbek tilida) va boshqa shu kabi to'plamlari shoirning o'ziga xos ijodiy yozuvi sifatida she'riyat ixlosmandlari e'tiboriga tushdi. Feynbergning ko'p millatli o'zbek adabiyoti rivojiga qo'shgan hissasi hukumat tomonidan munosib baholandi. "O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi«, »O'zbekiston xalq shoiri" faxriy unvoniga sazovor bo'lganligi ham bu buyuk insonga bo'lgan cheksiz hurmatimiz isbotidir. Uning she'riyatidagi jozibasi juda turlicha fe'l-atvor, qarashlar va turli yoshdagi odamlarning qalbini zabt etdi: Suzyapman, muhabbat, olis Gulxanlardan o'rlaydi tutun. Sendan bo'sa oladi yulduz, Bu qirg'oqdan ketaman bugun. Qirg'oqqa tashlayman langarcho'p, Izmiga soladi moviy suv. To'lqinlari yugurik, to'p – to'p Daryo tubi – adabiy g'uluv. Daryo bo'ylab oqim betizgin, Tikilasan samoda – qushlar. To'lqinlar ham ayriliq hissini Sezgan kabi bir – birin ushlar. Sirg'aladi bo'zlaring qaynoq, Ko'rinmaydi gulxan tutuni.

Bulutlarning ortida – qirg'oq:

— Kechir! – ko'kka sig'maydi uning.

Ajoyib shoir, iste'dodli tarjimon, g'amxo'r ustoz Aleksandr Arkadevich Faynbergning yorqin xotirasi qalbimizda abadiy qoladi. Aleksandr Arkadyevich Faynberg rusiy zabon shoir bolib qolmasdan o'zbek adabiyotiga ham munosib hissa qo'shgan adib hisoblanadi. Faynberg o'zbek adabiyotida yorqin va ochmas iz qoldirgan yulduzlardan biri desak aslo mubolağa bilmaydi. Adib 1939-yil 2-noyabirda Toshkentda tavallud topgan. Ijodiy ishlari hech bir o'zbek ijodkorlarining asarlarida takrorlanmaydigan shoir ijodi Sank-Peterburg, Moskva va Toshkentda nashr etilgan on besh ta she'riy to'plam, to'rtta to'liq metrajli badiiy film ssenariysi hamda yigirmadan ortiq animatsion multfilmlar muallifi. Takidlan o'tish joizki shoir vafotidan keyin nashr etilgan ikki jildlik kitobi ham yozuvchining ijodiga borgan yuksak e'tibordan dalolat beradi.

Faynberg ijodiga eng kòp murojaat qilgan Rustam Musurmon adib haqida quyidagi iliq va samimiy fikrlarni bildiradi. «O‘zbekiston xalq shoiri Aleksandr Faynbergning she‘rlarini bundan o‘n yil burun tahririyat topshirig‘iga binoan tarjima qilganman. Ertasiga gazeta sahifalanadigan kun bo‘lgani uchun bir kechada “Priisk” kitobidan beshta she‘rni rus tilidan o‘zbekchaga o‘girishimaga to‘g‘ri keldi. Noyabr edi. Eski hovlidagi so‘rida qog‘ozga yozganlarimni chizib o‘chiraman, so‘zlarni pishitishga harakat qilaman... Shu tariqa ilk tarjimam “O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati” gazetasida bosilib chiqdi...Shoir she‘riyati o‘shanda meni mahliyo etdi. Shu-shu Aleksandr Faynbergni majburiy emas, ixtiyoriy ravishda tarjima qiladigan bo‘ldim.» Rustam Musurmon fikrlaridan Faynberg asarlari hali kòplab ijodkor tarjimonlar uchun ijodiy manbaa bòlishi mumkinligini anglash mumkin. Aynan Rustam Musurmon tomonidan Faynbergning she'rlari tarjima qilinib òzbek kitobxonlari qòliga «Chiğir» nomli she'riy tòplam shaklida yetib kelgan. Faynberg birgina òzbek adabiyotiga emas, balki rus va dunyo adabiyotiga ham òz hissasini qòshgan shoir bòlgan. Yozuvchining she'rlari «Yoshlik», «Òzgarish», «Yangi Dunyo», «Yangi Volga» jurnallarida chop etilgan bòlsa jahon miqiyosida uning asarlari AQSH, Kanada, Isroil kabi davlatlarning davriy nashrlarida kitoblarga taqdim etiladi.

Buyuk yozuvchi òtgan qisqa vaqt ichida mustaqil Òzbekistonimiz adabiyotiga òzining ulkan hissasini qòshgani uchun birinchi rus millatli adib sifatida 2004-yil 23-avgustda «Òzbekiston Xalq Shoiri» deb e'tirof etiladi. Òzbek milliy va ma'naviy qadriyatlarini qadrlash borasida erishgan yutuqlari va yuksak salohiyati uchun Aleksandr Faynberg 1999-yil 25-avgustda «Òzbekiston Respublikasida xizmat kòrsatgan ma'daniyat xodimi» deb taqdirlanadi. Rus va òzbek adabiyotida hamda ma'daniy a'loqalarni boğlashda samarali mehnati va ezgu ishlari uchun Rossiya Fideratsiyasi tomonidan 2008-yil 3-dekabrda «Pushkin» medali bilan taqdirlanadi. Aleksandr Faynberg hayoti va ijodini òrganish, faoliyatini yoritish ilmiy tadqiq qilish va tarğib etish yònalishida izlanish olib borish uchun O'zbekiston Davlat jahon tillari universitetida Aleksandr Faynberg stipendiyasi va kòkrak nishoni ta'sis etilishi ham Faynberg ijodiga hukumatimiz tomonidan yuksak baho berilganidan dalolat.

Xulosa òrnida takidlab òtish kerakki, Faynberg ijodi nafaqat bugungi kun yoshlari uchun, balki kelajak-avlod uchun ham ijodga boy manbaa bòladi. Yosh ijodkorlar uning ijodiy ishlariga hali kòp murojaat qiladi deb hisoblayman. Shoirning ijodi keng ko'lamli va sermahsul. Uning she'rlarida rang baranglik , falsafiy teranlik tuyg'ulari yorqin aks etib turadi. Shoir so'zni chuqur his etadi, bu hisga o'quvchini ham hamroh qiladi. U O'zbekistonda yashadi, ijod qildi, bu yurtning havosi , osmoni , tuprog'i, eli bir so'z bilan aytganda , butun borlig'i shoirga she'r qadar, qalb qadar aziz bo'lib ulgurgan edi. Shoir o'zbek adabiyoti va madaniyati rivojiga ulkan hissa qo'shgan, o'zining betakror asarlarida el-u yurtimzni yuksak badiiy mahorat bilan tarannum etgan noyob iste'dod egalaridan biri edi. Shoir o'zidan o'chmas va tuganmas asarlarini meros qilib qoldirdi. Uning she'riyatidagi jozibasi juda turlicha

fe'l-atvor, qarashlar va turli yoshdagi odamlarning qalbini zabt etdi. Aleksand Faynberg ijodi istiqlol ruhi maqsadlari bilan yog'ringarligi, millat manfaati uchun xizmat qilganligini anglatadi. Shunday o'g'ir davrda O'zbekistonning, o'zbek xalqining matonati va mehribonligini takror-takror madh etadi. U paytda hamma o'z jonini qutqarishni o'ylar, lekin odamgarchiligi baland o'zbeklar boshiga musibat tushgan millatlarni o'z bag'riga olib, boshini silaganini she'larida cheksiz minnadorlik tuug'usini qaynoq mehr bilan e'tirof etdi. O'zining yeb turgn nonini boshqalar bilan baham ko'rgan, madadga muhtojlarning jonini saqlab qolgan millatga boshi yerga tekkudek ta'zim qilib, rahmat aytdi. Shoir bor vujudi bilan his qilgan tuyg'ularini qog'ozga tushirdi va oz tuyg'ularini kitobxonlar bilan baham ko'rdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://www.uzswlu.uz/faculty/view/10>
2. <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/matbuot/hozirgi-davr-matbuoti/rustammusurmon-yonib-turar-derazam-har-tun-2009>.
3. <https://arboblar.uz/ru/people/fajnberg-aleksandr-arkadevich>